

6. Постановление Президента Республики Узбекистан «Об организации деятельности Агентства по делам молодёжи Республики Узбекистан» // ПП-4768 от 30.06.2020г., Собрание законодательства Республики Узбекистан, № №26 (942). – Ташкент, 2020. – С. 180-186.
7. Закон Республики Узбекистан, ЗРУ–406, от 14 сентября 2016г. «О Государственной молодёжной политике» // Собрание законодательства Республики Узбекистан, № 37(745), ст. 426.–Ташкент 2016. – С.65,66.
8. Мирзиёев Ш.М. Выступление Президента Республики Узбекистан на 72–й Сессии Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных Наций (город Нью–Йорк, 19 сентября 2017 года) / Народное слово 20 сентября 2017г. [Электронный ресурс] – URL: <http://press.natlib.uz/ru/editions/3314> (дата обращения: 20.08.2023)
9. Мирзиёев Ш.М. Национальное информационное агентство Узбекистана, 25.01.2020 г. / Послание Президента Республики Узбекистан Олий Мажлису.– Ташкент, 2020. [Электронный ресурс] –URL: <http://uza.uz/ru/politics/poslanie-prezidenta-respubliki-uzbekistan-shavkata-mirziyeev-25-01-2020>, (Дата обращения 22.08.2023г.)
- 10.Электронный центр занятости населения города Бухары // Сайт службы занятости населения, [Электронный ресурс] –URL: <https://employment-center.ru/Buhara> (дата обращения: 30.08.2023)
- 11.Кодирова Т. Навоий-Навои-Navoi. Художественно-литературное издание // Высказывания первого Президент И.А. Каримова. Ташкент, Издательская группа литературы и искусства под наименованием «Гафура Гуляма», 2000. – 78 с.
- 12.Закон Республики Узбекистан «О государственной молодёжной политике, официальное издательство». Ташкент, Издательская группа «Адолат», 2016.–80 с.
- 13.Постановления Кабинета Министров Республики Узбекистан «О внесении изменений в некоторые решения правительства Республики Узбекистан», «О мерах по повышению эффективности государственной молодёжной политики и поддержке деятельности «Союза молодёжи Узбекистана» от 12 сентября 2017 г. №ПК-712, [Электронный ресурс] –URL: <https://lex.uz/docs/3344108> (дата обращения: 04.09.2023)
- 14.Указ Президента Республики Узбекистан «О государственной программе «Ёшлар-келажагимиз» - «Молодёжь – будущее» от 27.06.2018 г., № УП–5466.,[Электронный ресурс] –URL: <https://lex.uz/docs/3826817>(дата обращения: 07.09.2023)
- 15.В Узбекистане запущен проект содействия занятости молодёжи [Электронный ресурс] –URL: <https://kun.uz/ru/94174573> (дата обращения: 08.09.2023)

УДК 378.4

Ташбаев Азизбек Мазанович, э.и.д.,
Бизнес информатика жана маалыматтык экономика
кафедрасынын профессору,
Ош технологиялык университети
E-mail: atashbaev@mail.ru

ЖОГОРКУ ОКУУ ЖАЙЛАРДА БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМДИ ИНТЕГРАЦИЯЛООНУН НЕГИЗГИ БАГЫТТАРЫ

Бул макалада жогорку окуу жайларда билим берүү жана илимди интеграциялоонун жалпы маселелери, негизги багыттары жана илим менен билимдин интеграциялоонун көйгөйлөрү каралган. Азыркы мезгилде билим берүү саясаты билим берүү мекемелеринде илимий ишмердүүлүктү өнүктүрүүгө жана жогорулатууга багытталган. Кесипкөй кадрларды калыптандырууда жогорку билим маанилүү роль

ойнойт жана студенттердин кесиптик сапаттарын калыптандыруу, тарбиялоо ар кандай билим берүүнүн, анын ичинде университеттик билим берүүнүн маанилүү компоненти болуп саналат. Педагогикалык жамааттын илимий ишмердүүлүгү студенттерди илимий-изилдөө иштерине тартууга түздөн-түз таасирин тийгизери белгиленген. Базалык кафедраларды, фундаменталдык илимий лабораторияларды, алдынкы илимий-изилдөө борборлорун колдоо жана андан да жогорку денгээлге көтөрүп чыгуу жана өнүктүрүү зарыл. Билим, илим жана өндүрүштүн интеграциясы болгон окуу-илимий-өндүрүштүк бирикмелердин негизги максаттары каралган.

Негизги сөздөр: интеграция, илим, билим беруу, жогорку окуу жай, илимий ишмердүүлүк, адистерди даярдоо, кесиптик сапаттарды калыптандыруу, студенттердин илимий-изилдөө иштери, окуу-илимий-өндүрүштүк бирикмелер.

Ташбаев Азизбек Мазанович, д.э.н., профессор
кафедры Бизнес информатики и информационной
экономики, Ошский технологический университет

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИНТЕГРАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ В ВУЗАХ

В данной статье рассматриваются общие вопросы и основные направления интеграции образования и науки, и проблемы интеграции науки и знаний в высших учебных заведениях. В настоящее время образовательная политика в вузах направлена на развитие и совершенствование научной деятельности. Высшее образование играет важную роль в формировании профессиональных кадров, а формирование и воспитание профессиональных качеств студентов является важной составляющей любого образования, в том числе и вузовского. Отмечено, что научная деятельность педагогического коллектива оказывает непосредственное влияние на вовлечение студентов в научные исследования. Необходимо поддерживать и поднимать и развивать базовые кафедры, лаборатории фундаментальных исследований, центры передовых научных исследований. Рассмотрены основные цели учебно-научно-производственных объединений, которые интегрирует образования, науки и производства.

Ключевые слова: интеграция, наука, образование, высшее образование, научная деятельность, подготовка специалистов, формирование профессиональных качеств, научно-исследовательская работа студентов, учебно-научно-производственные объединения.

Tashbaev Azizbek Mazanovich, doctor of economical
sciences, professor of the department of Business
Informatics and Information Economics,
Osh Technological University

MAIN DIRECTIONS OF INTEGRATION OF EDUCATION AND SCIENCE IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

This article discusses general issues and the main directions of the integration of education and science, and the problems of integrating science and knowledge in higher educational institutions. At present, the educational policy in universities is aimed at the development and improvement of scientific activity. Higher education plays an important role in the formation of professional personnel, and the formation and education of students' professional qualities is an important component of any education, including university education. It is noted that the scientific activity of the teaching staff has a direct impact on the involvement of students in scientific research. It is necessary to support and raise and develop the basic departments, laboratories of fundamental research, centers of advanced scientific research. The main goals of educational-scientific-industrial associations, which integrate education, science and production, are considered.

Key words: integration, science, education, higher education, scientific activity, training of specialists, formation of professional qualities, research work of students, educational-scientific-industrial associations.

Киришүү. Илим менен билим берүүнүн интеграциясы – бул илимий жана билим берүү ишинин натыйжалуулугун жогорулатуудан, жогорку квалификациялуу адистерди даярдоодон, финансылык материалдык-техникалык жана кадрдык ресурстарды сарамжалдуу пайдалануудан өз ара пайда алуу максатында бир эле, же ар түрдүү ведомстволук баш ийүүдөгү илимий уюмдардын жана окуу жайларынын өз ара аракеттенүүсүнүн, кызматташуусунун (биргелешкен ишинин) процесси болуп эсептелет. Тармактар (ведомстволор) аралык интеграция илимий уюмдар менен ар кандай ведомстволук баш ийүүдөгү жогорку окуу жайларынын кызматташуу процессин билдирет. Илим жана билим берүү ишинин тармактар аралык интеграциясынын формалары, мисалы, билим берүү системасынын мамлекеттик жогорку окуу жайлары жана илимий уюмдар, Улуттук Илимдер академиясы, тармактык илимдер академиялары тарабынан биргелешкен иш-чараларды ишке ашыруу (биргелешкен илимий изилдөөлөрдү жүргүзүү, окуу-методикалык адабияттарды даярдоо ж.б.), илимпоздордун университеттерде окутуучулук иштерине катышуусу, жогорку окуу жайларынын студенттерин, аспиранттарын илимий уюмдардын илимий иштерине тартуу, илимий уюмдардын информациялык жана эксперименталдык-техникалык базасын биргелешип пайдалануу ж.б. болуп эсептелет. Билим берүү жарандардын жашоо сапатын бир топ жакшырта ала турган кыймылдаткыч күч болуп калышы керек. [1]

Илимий-техникалык чөйрө чоң потенциалга ээ жана илимдин түрдүү тармактарында ишкердикти өнүктүрүү үчүн ыңгайлуу шарттарды түзүү, өндүрүштө жаңы техниканы жана технологияларды иштеп чыгууга катышкан ишканалар үчүн салыктык жана экономикалык жеңилдиктерди камсыз кылуу зарыл. Күн сайын өзгөрүп жаткан шарттарга жана технологияларга ылайыкташа алган адистерди даярдоо канчалык жакшы болсо, өлкөнүн экономикалык өнүгүүсү ошончолук натыйжалуу болот [2].

Актуалдуулугу. Илим менен билимдин интеграциясы Кыргызстандын экономикасын инновациялык өнүктүрүүнүн зарыл шарты болуп саналат. Социалдык-экономикалык мамилелердеги динамикалык өзгөрүүлөр, заманбап дүйнөлүк экономикада Кыргызстанда атаандаштык артыкчылыктарды өнүктүрүү билим берүүнү олуттуу модернизациялоону, инновациялык технологияларды киргизүүнү, билим берүүнү мезгил чакырыктарына жана коомдун өзгөрүп жаткан талаптарына адекваттуу жооп берген ийкемдүү өзүн-өзү өнүктүргөн системага айлантууну талап кылууда. Өлкөнү туруктуу өнүктүрүүгө илимдин салымын жогорулатуу боюнча чаралар жөнүндө Кыргыз Республикасынын Президентинин 2023-жыл 16-февралындагы ПЖ

№ 26-Жарлыгы илимий мекемелерди жана жогорку окуу жайларды интеграциялоого багытталган [3].

Жумуштун максаты. Билим берүүнү, илимди жана өндүрүштү интеграциялоонун мүмкүн болуучу багыттарын жана формаларын кароо, жалпылоо жана бул процессти ишке ашыруудагы кездешкен көйгөйлөрдү анализдөө.

Изилдөөнүн материалдары жана методдору. Берилген макаланы даярдоо үчүн материалдар билимдин бул тармагындагы изилдөөлөр, байкоолор, жарыяланган макалалар [1,2, 4-8], илимий-изилдөө мекемелери жөнүндө маалыматтар [9,10] жана айрым укуктук - ченемдик документтер [3] жана жеке тажрыйба негиз болду. Анализ, жалпылоо жана дедукция ыкмалары менен коштолду.

Изилдөөнүн натыйжалары. Азыркы мезгилде билим берүү саясаты билим берүү мекемелеринде илимий ишмердүүлүктү өнүктүрүүгө жана жогорулатууга багытталган. Студенттердин кесиптик сапаттарын калыптандыруу, тарбиялоо ар кандай билим берүүнүн, анын ичинде университеттик билим берүүнүн маанилүү компоненти болуп саналат. Бүгүнкү күндө кесипкөй кадрларды калыптандырууда жогорку билим маанилүү роль ойнойт жана ал төмөнкү факторлор менен шартталган:

- инсанды даярдоо маселелери жана анын өздүк потенциалын актуалдаштыруу, компетенттүүлүк көрсөтүү, өзүнүн иш-аракетин мүмкүн болуучу натыйжалар менен байланыштыруу, көйгөйлөрдү алдын ала айтуу, кесиптик чеберчиликти моделдөө милдеттери;
- жогорку окуу жайларда (ЖОЖ) билим берүүдө басымды жөнөкөй маалыматтуулуктан өзүн өзү жаратуучу, талап-кылынган, чыгармачылык менен өзүн-өзү өнүктүрүү кырдаалын түзүүгө өтүшү.

Педагогикалык жамааттын илимий ишмердүүлүгү студенттерди илимий-изилдөө иштерине тартууга түздөн-түз таасирин тийгизет. Кээ бир окутуучулар же үстүртөн илимий изилдөөлөр менен алектенишет, же окуу жүктөмдөрүн гана аткарууну артык көрүшүп, илимий иштерди жүргүзүүдөн таптакыр баш тартышат. Окутуучулардын мындай илимий инфантилизмдин көргөн студенттер дайыма эле илимий иш менен алек болууну каалашпайт. Студенттердин илимий ишмердүүлүккө катышуусуна тоскоолдуктардын айрымдары катары төмөнкүлөрдү кароого болот:

- сабактан кийин калууну каалабоо;
- илимий басылмаларды көп издөө жана окуу;
- методологияны изилдөө;
- илимий маселелерди өз алдынча чечүү;
- мугалимдердин жүрүм-турумунун үлгүсүнө таянуу менен терс мотивациялануу ж.б.

Бир жагынан, илим менен билимдин интеграция механизми абдан жөнөкөй болуп билим берүү лекциялары, семинарлар жана практикалык, лабораториялык сабактар аркылуу, ошондой эле окутуучунун өздүк изилдөөлөрү аркылуу өткөрүлөт, экинчи жагынан татаал, анткени алынган билимди өздөштүрүү жана практикада илимий-изилдөө ишмердүүлүгүндө ишке ашыруу зарыл. ЖОЖдорго жүктөлгөн милдеттердин бири болуп билим берүү жана илимий изилдөөлөрдү жүргүзүү менен коомдун жана экономиканын андан ары өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү болуп саналат. Бул үчүн, университеттер үчүн төмөнкүлөрдүн болушу зарыл:

- илимий жана чыгармачылык потенциал;
- билим берүүнүн жана изилдөөнүн өз алдынчалыгы;
- университеттин негизги милдеттеринен айырмаланган башка максаттарда өнөр жай ишканалары менен кызматташууну жүргүзүү;
- ааламдашуунун таасирин жана өнүгүшүн эске алуу менен эл аралык миссия;
- кызматкерлердин маданияттар аралык байланышка даярдыгы [4].

Интеграцияны өзүнүн эффективдүүлүгүн көрсөткөн формаларын өнүктүрүү жана колдоо керек. Базалык кафедраларды, фундаменталдык илимий лабораторияларды,

алдынкы илимий-изилдөө борборлорун колдоо жана андан да жогорку деңгээлге көтөрүп чыгуу жана өнүктүрүү зарыл. Иштеп жаткан академиялык мекемелердин же университеттердин базасында да, илимий топторду бириктирүүнүн негизинде да түзүлүшү мүмкүн болгон алдыңкы илимий борборлорду өнүктүрүү программасын иштеп чыгуу максатка ылайыктуу [5].

Окуу процессине илимий изилдөөлөрдү тартуу окутуучулардын зарыл кесиптик деңгээлин сактоонун, болочок адистердин квалификациясын жогорулатуунун жана кесиптик компетенцияларды өнүктүрүүнүн зарыл шарты болуп саналат. Тилекке каршы, азыркы мезгилде көптөгөн университеттерде (айрыкча коммерциялык университеттерде) илим дээрлик жок экендигин белгилей кетүү керек. Мындай абалдын объективдүү себептеринин арасында *илимди каржылоонун төмөн* деңгээлин жана билим *берүү ишмердүүлүгүнөн жакшы киреше* алуу мүмкүнчүлүгүн белгилей кетүү маанилүү.

Рыноктук мамилелердин шартында ЖОЖдордо илимди өнүктүрүү жөн гана пайдасыз деп карашып, эч кандай мотивация жок. Студенттердин арасында да мотивациясы төмөн болуп, аларды илимий долбоорлорду иштеп чыгууга жана илимий изилдөөлөрдү жүргүзүүгө тартуу өтө кыйын. Ошого карабастан университеттин илимин өнүктүрүү үчүн бардык зарыл шарттар түзүлүп, студенттерди илимий ишмердүүлүккө даярдоого өзгөчө көңүл буруу керек.

Университеттин илими, бир жагынан бүтүрүүчүнүн керектүү компетенцияларынын калыптанышына өбөлгө түзсө, экинчи жагынан, инновациялык өнүгүүнү камсыз кылуу үчүн рыноктун талаптарына жооп берет. Ал үч аспектиде көрүнөт, анын синергетикалык эффектиси бүтүндөй өлкөнүн экономикасынын атаандаштыкка жөндөмдүү өсүшү үчүн негиз түзөт. Университеттин илиминин *экономикалык аспектиси* илимий-техникалык прогресстин зарыл шарты, заманбап илимди көп талап кылган өндүрүштөрдү жана алдыңкы технологияларды өнүктүрүүнүн, инновацияларды киргизүүнүн зарыл шарты болуп саналат жана экономиканын бардык тармактары үчүн квалификациялуу кадрларды даярдоонун негизи болуп эсептелет.

Социалдык аспект - калктын социалдык активдүүлүгүнүн жана иш менен камсыз болушунун өсүшүнө көмөк көрсөтүү, коомдун маданиятынын жана билиминин жалпы деңгээлинин абалына түздөн-түз таасирин тийгизет, бул демократиялык түзүлүштүн маанилүү кепилдиги болуп, мындан аркы өлкөдөгү прогрессивдүү кайра түзүүлөрдүн жана саясий өнүгүүнүн негизи болуп саналат (саясий аспект) [6].

Билим берүүнүн, илимдин, жана өндүрүштүн (БИӨ) интеграциясы - билим берүү мекемелеринин, илимий уюмдардын жана өндүрүштүк структуралардын потенциалын, бул өз ара аракеттенүүчү системалардын да, бүтүндөй коомдун дагы натыйжалуу иштешинин жана өнүктүрүүнүн таламдарында биргелешип, макулдашылган пайдаланууну билдирет. Каралып жаткан түзүмдөрдү интеграциялоо чөйрөсүндөгү процесстер ар түрдүү багыттарга ээ жана аны ишке ашырууда ар түрдүү формаларда болушу мүмкүн. Өнүккөн өлкөлөрдө билим берүүнү, илимди жана өндүрүштү интеграциялоонун эң ийгиликтүү аймактык формалары *технопарк структуралары* болуп саналат [7].

“Технопарк түзүмдөрү” термини илимди, билимди жана өндүрүштү интеграциялоонун заманбап формалары болгон аймактык илимий-өндүрүштүк борборлордун бүтүндөй комплексин бириктирет. Алардын арасында: технополистер жана илим аймактары; илимий, изилдөөчүлүк, өндүрүштүк жана технологиялык парктар; инновациялык борборлор жана бизнес-инкубаторлор ж.б. өзгөчө айтылат.

БИӨ интеграциялоонун биринчи багыты болуп *бирдиктүү маалыматтык чөйрөнү калыптандыруу* саналат. Заманбап коомдо маалыматтык коммуникация адамдардын ортосундагы баарлашууда, ошондой эле илимий, билим берүү жана

өндүрүштүк ишмердүүлүктө өтө маанилүү ролду ойнойт. Илимдин, билим берүүнүн жана өндүрүштүн активдүү өз ара аракети бул жерде маалымат алып жүрүүчүлөр көбүнчө бир эле коммуникация субъекттери болгондугу менен шартталган. БИӨдүн маалыматтык интеграциясы илимий-техникалык прогрессти тездетүүгө жана илим менен билим берүүнүн интеллектуалдык потенциалын бир өлкөнүн чегинде гана эмес, бүтүндөй цивилизацияда сарамжалдуу пайдаланууга мүмкүндүк берет.

БИӨ интеграциясынын экинчи багыты *үзгүлтүксүз (өмүр бою) билим берүүнүн натыйжалуу системасын түзүү* болушу керек. Өмүр бою билим берүү өндүрүштүн структурасынын өзгөрүшү, коомдук турмуштун интернационалдашуусу жана жаңы технологиялардын өнүгүшү менен байланышкан акыркы жылдардагы дүйнөлүк коомчулуктагы кайра жаралууларга жооп болуп калды.

БИӨ интеграциясынын үчүнчү багыты *кадрларды даярдоо менен «техниканын өмүрүнүн» циклинин ортосундагы өз ара байланышты* актуалдаштыруу менен аныкталат. Техника өзүнүн өнүгүүсүндө төмөнкү этаптардан өтөт: иштеп чыгуу, долбоорлоо, сыноо, өндүрүү, эксплуатациялоо жана колдонуудан чыгаруу. Бул циклдин этаптарынын ар бири белгилүү бир деңгээлдеги жана профилдеги адистердин жетиштүү санын талап кылат.

БИӨ интеграциялоонун төртүнчү багыты болуп *кадрларды даярдоого буюртма, адистерди даярдоонун номенклатурасы жана мазмуну* саналат. Кадрларга суроо-талап, жана адистерди иш менен камсыз кылуу проблемасын БИӨ интеграциясы гана чече алат.

БИӨ өз ара аракети кесиптик билим берүүнүн алкагында окутуунун ыкмаларына жана формаларына таасирин тийгизбей коё албайт. Окуу дисциплиналарынын, окутуунун формаларынын жана усулдарынын комплексинин синтези эртеңки адистин келечектеги кесиптик ишмердигинин объектиси жөнүндө бир кыйла толук түшүнүгүн өнүктүрүүгө багытталган. Интеграциянын маанилүү багыты болуп улутуна жана кайсы мамлекетке таандыгына карабастан адиске өзүнүн квалификациясына ылайык кесиптик ишмердүүлүк менен алектенүүгө мүмкүндүк берүүчү ачык билим берүү мейкиндигин калыптандыруу саналат. Ата мекендик жана жакынкы чет өлкөлөрдүн тажрыйбасында БИӨ интеграциясы төмөнкүлөрдү камтыйт:

- биринчи учурда жогорку окуу жайларынын, илимий-изилдөө институттарынын жана өнөр жай ишканаларынын ортосундагы кызматташтыктын формасы болуп саналган *окуу-илимий-өндүрүштүк комплекстер* жана *окуу-илимий-өндүрүштүк бирикмелер*;
- ал эми экинчи учурда жогорку окуу жайларынын кафедраларынын (факультеттеринин), лабораторияларынын (бөлүмдөрүнүн) тажрыйбалык-өндүрүш участкатору жана илимий-изилдөө институттарынын жана өнөр жай ишканаларынын цехтери менен бирикмеси. Бул түзүмдөрдүн негизги максаты кадрларды даярдоонун, кайра даярдоонун, квалификациясын жогорулатуунун жана илимий-изилдөө иштеринин натыйжалуулугун камсыздоо болуп саналат.

Өндүрүштүк жана илимий уюмдарда жогорку окуу жайлардын филиалдарын жана базалык кафедраларын түзүүнүн калыптанып калган практикасын белгилеп кетүүгө болот. Кафедралардын филиалдары, эреже катары, илимий-изилдөө институттарынын жана ишканаларынын заманбап лабораториялык базасын пайдалануу мүмкүнчүлүгү үчүн түзүлөт, ал эми базалык кафедралар университетте жаңы адистиктер ачылганда, жаңы жабдууларды жана квалификациялуу адистерди талап кылат. Болочок адистерди даярдоонун деңгээлин жогорулатуу, окуу процессин азыркы өндүрүштүн реалдуулугуна жакындатуу учун филиалдар да, базалык кафедралар да зарыл болот. Жогорку окуу жайларын, академиялык жана өндүрүштүк изилдөө институттарын бирикмеси *илимий-билим берүү борборлору* болуп эсептелет. Бул структурага жүктөлгөн негизги милдет фундаменталдык илимий-техникалык

маселелерди чечүү үчүн илимий потенциалды топтоо жана тиешелүү маселелердин алкагында адистерди кошо даярдоо болуп саналат.

Интеграциянын дагы бир багыты болуп университеттерди, илимий институттарды жана конструктордук бюролорду бириктирген *инженердик борборлор* саналат. Борборлордун ишинин негизги багыты жаңы техниканы жанат технологияны иштеп чыгуу жана ишке киргизүү, жаңы продукцияны өндүрүшкө киргизүү үчүн зарыл болгон кадрларды даярдоо болуп эсептелет.

БИӨ интеграциясынын региондук деңгээли илимий жана билим берүү мекемелеринин жана өнөр жай ишканаларынын аймактык бирикмелери болуп саналган *илимий-өндүрүштүк комплекстерден* (ИӨК) түзүлөт. ИӨК өнөр жай продукцияларынын ар турдуу түрлөрүн биргелешип иштеп чыгуу, сыноо жана чыгаруу иштерин жүргүзүшөт.

Илимди, билим берүүнү жана өндүрүштү интеграциялоо конкреттүү учурда жаңы, аймактык сапатты берет. ИӨКдин эң кеңири таралган түрлөрү төмөнкүлөр болуп эсептелет:

1. Жалпы мамлекеттик (улуттук) деңгээлде БИӨнун өз ара аракеттенүүсү улуттук илимий программалардын алкагында жүзөгө ашырылат. Мындай программаларды иштеп чыгууга жана ишке ашырууга мамлекеттин бүткүл илимий-техникалык потенциалы тартылган. Өнүккөн өлкөлөрдө илимий-изилдөө долбоорлору илимий-техникалык прогресстин учурдагы багыттарында прогресси камсыз кылуучу мамлекеттик билим берүү жана илимий-техникалык саясаттын негизги куралы болуп калды.

2. Учурда БИӨ интеграциясынын эл аралык деңгээлинин активдүү калыптанышы байкалууда. Бул процесс Евробиримдиктин өлкөлөрүндө жана дүйнөнүн бир катар башка региондорунда саясий, экономикалык, илимий жана билим берүү интеграциясына параллель эң активдүү өнүгүп жатат.

Эл аралык илимий жана билим берүү интеграциясынын эң маанилүү ишмердүүлүгүнүн түрлөрүн төмөнкүчө топторго бөлүп кароого болот [8]:

- эл аралык интеграцияны камсыз кылуучу маалыматтык ресурстарды түзүү; окутуучуларды, аспиранттарды, студенттерди эл аралык алмашуу, чет өлкөлүк стажировкаларды ишке ашыруу, педагогикалык кадрлардын квалификациясын жогорулатуу; биргелешкен илимий изилдөөлөрдү жүргүзүү, илимий маалыматтар жана педагогикалык технологиялар менен алмашуу; монографияларды, илимий макалаларды биргелешип басып чыгаруу.

- өнөктөш ЖОЖдордун кызматкерлерин университетти башкарууга тартуу, туунду ишканаларды түзүү, университеттер аралык жана эл аралык интеграция боюнча эл аралык борборлорду түзүү; алдыңкы чет өлкөлүк эксперттерди тартуу менен университетте лекцияларды уюштуруу, кош диплом берүү, чет өлкөлүк жарандарды окутуучу катары ишке орноштуруу, биргелешкен билим берүү программаларын түзүү жана ишке ашыруу, чет тилин үйрөнүү жаатында кошумча билим берүү программалары боюнча даярдоо, студенттерди биргелешкен эл аралык билим берүү программалары боюнча окутуу.

- эл аралык социалдык долбоорлорду ишке ашыруу, биргелешкен кайрымдуулук иш-чараларын уюштуруу, маданият жана спорт тармагында чет өлкөлүк университеттер менен кызматташуу, студенттердин эл аралык сынактарын өткөрүү, ар кайсы мамлекеттердин улуттук майрамдарына арналган биргелешкен маданий иш-чараларды өткөрүү, ар кайсы өлкөлөрдүн маданият ишмерлери менен жолугушууларды уюштуруу.

Билим берүү жана илим министрлигинин сайтындагы маалыматтарга ылайык бүгүнкү күндө КРнын ЖОЖдун алдында 39 илим-изилдөө институттары, борборлору аракетте. Алар: КОСУнун алдында 12, К. Скрябин атындагы КУАУде 2, И.Раззаков

атындагы КМТУнун алдында 4, КММАда 4, МАНАС КТУнун алдында 4 илимий изилдөө борборлору бар. КМКТАУ, ЖАМУ, БГУ, КӨУ, ОшТУ, КМУУ, НМУ, ОшМУ, БатМУ, ЫМУ окуу жайларында 1 ден гана илим-изилдөө институттары же борборлору бар экендигин белгилөөгө болот [9].

Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын (КР УИА) алдындагы илимий институттар жана борборлордун саны азыркы учурда 20 [9,10], ал эми тармактык илим-изилдөө уюмдары 15 [9].

Жогорку окуу жайларында илимди чыңдоо жана өнүктүрүү, изилдөө ишинин сапатын жакшыртуу жана илимий иштердин жыйынтыктарынын экономикалык натыйжалуулугун жогорулатуу максатында Кыргыз Республикасынын Президентинин ПЖ №26 Жарлыгына [3] ылайык бир катар мамлекеттик илимий мекемелерди тиешелуу штаттарын, материалдык-техникалык базасын, жанаша аймактарын жана колдонуудагы каржылоо булактарын сактоо менен белгиленген тартипте кайра уюштурууну жүргүзүү маселеси коюлган.

КРнын УИАнын илимий-изилдөө институттары, алардын илимий багыттарын эске алып ЖОЖдорго интеграциялоо төмөнкүчө ишке ашырылмачы: И. Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык университетине Геомеханика жана жер казынасын өздөштүрүү институту, Геология институту, Машина таануу жана автоматика институту, Жаратылыш ресурстары институту; Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетине Математика институту, Академик Ж. Жеенбаев атындагы физика институту, Химия жана фитотехнология институту; М. Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык илимий-изилдөө университетине академик Дж. Алышбаев атындагы экономика институту, Энергетика министрлигине караштуу Энергетика жана экономика илимий-изилдөө институтунун экономикалык блогу; К. Скрябин атындагы Кыргыз улуттук агрардык университетине Биология институту, Биотехнология институту; И. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясына Тоо физиологиясы жана медицина институту; Ош мамлекеттик университетине УИАнын Түштүк бөлүмүнүн Гуманитардык жана региондук изилдөөлөр институту; Б. Осмонов атындагы Жалал-Абад мамлекеттик университетине Жалал-Абад илимий борборун бекитип берүү көрсөтүлгөн.

Ушуну менен катар илимий мекемелердин жана ЖОЖдордун интерациялоо процессин ийгиликтүү ишке ашыруу максатында жарлыкта төмөнкү иштерди жүргүзүү белгиленген:

- ведомстволук таандыгына карабастан илимий-изилдөө мекемелеринин ишинин натыйжалуулугуна мониторинг жүргүзүү;
- КРнын УИАнын, ЖОЖдордун илимий-изилдөө мекемелеринин жана тармактык илимий-изилдөө институттарынын кадрдык потенциалына жана материалдык-техникалык базасына инвентаризация жүргүзүү, алардын ишинин натыйжалуулугу аныктоо;
- мамлекеттик, жеке жана башка заказдардын эсебинен мамлекеттик илимий мекемелердин иши үчүн шарттарды түзүү;
- илимий тармакты каржылоого багытталган мамлекеттик бюджеттин каражаттарынын үлүшүн негиздүү жогорулатуу ж.б.

Корутунду. Бул чараларды ишке ашыруу ЖОЖдордо илимди чыңдоо жана өнүктүрүү, изилдөө ишинин сапатын жакшыртуу жана илимий иштердин жыйынтыктарынын экономикалык натыйжалуулугун жогорулатууга шарт түзүп, айрым илимий-изилдөө институттарын мамлекеттик жогорку окуу жайларынына интеграциялоо боюнча негизделген сунуштарды киргизүүгө негиз болот деген ойду айтууга болот.

Каралып жаткан материал билим берүүнүн, илимдин жана өндүрүштүн интеграциясынын объективдүү мүнөзүн баалоого мүмкүндүк берет. ЖОЖдордун окуу

процесси менен илимий ишмердүүлүгүн интеграциялоонун жалпы маселелери, илимий жана билим берүү ишмердүүлүгүн интеграциялоонун көйгөйлөрү, ЖОЖдордун илимий бөлүмдөрүнүн укуктук абалы, биргелешкен билим берүү жана илимий мекемелерди түзүү үчүн мыйзамдык базаны иштеп чыгуу, илимдер академияларынын илимий институттарынын жана ЖОЖдордун базасында илимий комплекстер, илимий-изилдөө иштерин жүргүзүүгө билимдуу жаштарды тартуу маселелери орчундуу экендигин белгилеп кетүүгө болот.

Адабияттар:

1. Артемьев, А.А. Лазарева, О.С., Лазарев, О.Е. Интеграции образовательного процесса и научной деятельности вузов // Вестник Тверского государственного технического университета. Серия "География и Геоэкология". -2017. № 3. с. 116-127.
2. Ермекова Ж.К., Майлыбаева Г.Ж., Тойшыбекова Н.Е. Интеграционные процессы образовательной системы в современном мире // Успехи современного естествознания. – 2013. – № 5. – С. 65-66; URL: <https://natural-sciences.ru/ru/article/view?id=31676> (дата обращения: 28.07.2023)
3. Өлкөнү туруктуу өнүктүрүүгө илимдин салымын жогорулатуу боюнча чаралар жөнүндө// Кыргыз Республикасынын Президентинин 2023-жыл 16-февралындагы ПЖ № 26 Жарлыгы; URL: <https://edu.gov.kg/posts/1373/>(дата обращения: 28.07.2023).
4. Куликова В.В., Воликов О.А.Интеграция науки и образования в вузе на примере научно-учебных групп//Азимут научных исследований: педагогика и психология.- 2021. Т. 10. № 2(35).
5. Парахонский А.П. Перспективы интеграции науки и образования на современном этапе // Фундаментальные исследования. – 2009. – № 4. – С. 65-66; URL:<https://fundamental-research.ru/ru/article/view?id=4460> (дата обращения: 28.07.2023).
6. Климова Н.В. Интеграция вузовской науки и учебного процесса в условиях гармонизации системы высшего образования // Фундаментальные исследования. – 2011. – № 12-2. – С. 306-310; URL: <https://fundamental-research.ru/ru/article/view?id=29078> (дата обращения: 28.07.2023).
7. Туарменский, В.В., Лящук, Ю.О., Туарменский, А.В. Технополисы и технопарки как формы интеграции образования, науки и производства // В сборнике: Тренды развития современного общества: управленческие, правовые, экономические и социальные аспекты Сборник научных статей 8-й Международной научно-практической конференции. / А.А. Горохов. – Курск, 2018. С. 292-295.
8. Нурутдинова А.Р. Основные направления интеграции науки, образования и производства // Современные наукоемкие технологии. – 2012. – № 4. – С. 24-27; URL: <https://top-technologies.ru/ru/article/view?id=30754> (дата обращения: 28.07.2023).
9. Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайларынын алдындагы илимий изилдөө институттары; URL: <https://edu.gov.kg/organizations/3/pages/88> (дата обращения: 28.07.2023).
10. Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын илимий-изилдөө мекемелери; URL: https://naskr.gov.kg/ky/category/niu_instituts-ky (дата обращения: 28.07.2023).